

Erkin Vohidov nomidagi ijod maktabi o'qituvchisi
E-mail: dilnozaazizova902102@gmail.com
ORCID: 0009-0002-0900-3139

BOLALAR BADIY JAMOALARI PEDAGOGIK AMALIYOTDA IJODIY RIVOJLANISHNI SHAKLLANTIRISH VA ESTETIK TARBIYA VOSITASI

***Annotatsiya.** Maqolada O'zbekistonda bolalar badiiy jamoalarining tarixiy taraqqiyot bosqichlari, pedagogik-psixologik ahamiyati va milliy tarbiya bilan integratsiyasi nazariy-metodologik asoslar tahlili orqali yoritilgan. Tadqiqotda mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy ishlanmalari (S.X.Abdullayev, D.Karimova, M.Ziyadov, M.Byram va boshqalar) hamda interfaol metodlar, loyihaviy yondashuvlar va amaliy mashg'ulotlarning ta'limiy-tarbiyaviy samaradorligi o'rganilgan. Shuningdek, oila, maktab va mahalla hamkorligining shaxs ma'naviy-estetik kamolotidagi o'rni ilmiy jihatdan asoslab berilgan.*

***Kalit so'zlar:** bolalar badiiy jamoalari, estetik tarbiya, milliy tarbiya, ijodiy rivojlanish, interfaol metodlar, maktabgacha va boshlang'ich ta'lim, madaniy meros, jamoaviy faoliyat, integratsiyalashgan yondashuv.*

ДЕТСКИЕ ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ КОЛЛЕКТИВЫ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ТВОРЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ И ЭСТЕТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ В ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПРАКТИКЕ

***Аннотация.** В статье на основе анализа теоретико-методологических основ освещены исторические этапы развития детских художественных коллективов в Узбекистане, их психолого-педагогическая значимость и интеграция с национальным воспитанием. В исследовании изучены научные труды отечественных и зарубежных ученых (С.Х.Абдуллаев, Д.Каримова, М.Зиядов, М.Байрам и др.), а также учебно-воспитательная эффективность интерактивных методов, проектных подходов и практических занятий. Кроме того, научно обоснована роль сотрудничества семьи, школы и махалли в духовно-эстетическом совершенствовании личности.*

Ключевые слова: детские художественные коллективы, эстетическое воспитание, национальное воспитание, творческое развитие, интерактивные методы, дошкольное и начальное образование, культурное наследие, коллективная деятельность, интегрированный подход.

CHILDREN'S ART GROUPS AS A MEANS OF FORMING CREATIVE DEVELOPMENT AND AESTHETIC EDUCATION IN PEDAGOGICAL PRACTICE

Abstract. *The article highlights the historical stages of development of children's art groups in Uzbekistan, their pedagogical and psychological significance, and their integration with national education through the analysis of theoretical and methodological foundations. The study examines the scientific works of local and foreign scholars (S.Kh.Abdullayev, D.Karimova, M.Ziyadov, M.Byram, and others), as well as the educational and upbringing effectiveness of interactive methods, project-based approaches, and practical classes. Furthermore, the role of collaboration between the family, school, and neighborhood (mahalla) in the spiritual and aesthetic development of the individual is scientifically substantiated.*

Keywords: *children's art groups, aesthetic education, national education, creative development, interactive methods, preschool and primary education, cultural heritage, collective activity, integrated approach.*

Bugungi globallashuv va jadal axborotlashuv davrida yosh avlodni har tomonlama barkamol etib tarbiyalash, ularning ongi va qalbida milliy o'zlikni anglash, madaniy-estetik qadriyatlarga hurmat tuyg'ularini shakllantirish pedagogik fan oldida turgan eng dolzarb vazifalardan biridir [1, 10-b]. San'at va ijodiy faoliyat inson shaxsini shakllantirishning qudratli vositasi hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan, bolalar badiiy jamoalari pedagogik amaliyotda ijodiy rivojlanishni ta'minlash, estetik didni o'stirish va yoshlarni jamoaviy mehnatga yo'naltirishning samarali instituti sifatida e'tirof etiladi. Mazkur tadqiqotning maqsadi – O'zbekistonda bolalar badiiy jamoalarining shakllanish va rivojlanish jarayonini

nazariy-metodologik asoslar tahlili orqali yoritish, ularning shaxs estetik tarbiyasidagi o'rnini ilmiy jihatdan asoslashdan iboratdir.

O'zbekistonda bolalar badiiy jamoalarining shakllanishi va rivojlanishi boy tarixiy-madaniy ildizlarga ega bo'lib, u uchta asosiy bosqichga bo'lib o'rganiladi:

1-bosqich: Qadimiy va an'anaviy davr. Asrlardan kelayotgan meros. Xalq og'zaki ijodi, urf-odatlar va bayramlar doirasida bolalar turli xalq o'yinlari, an'anaviy qo'shiqlar, raqslar va teatr ko'rinishlarida (masalan, "Qo'g'irchoqbozlik", "Lofchilar", "Askiya" elementlari) faol qatnashib, dastlabki ijodiy ko'nikmalarga ega bo'lganlar.

2-bosqich: Tizimli rivojlanish davri. 1920–1980-yillar. Bu davrda bolalar san'ati davlat siyosati darajasiga ko'tarilib, maktablar qoshida va bolalar san'at uylarida maxsus studiyalar, xor va raqs jamoalari tashkil etildi. Badiiy jamoalar orqali bolalarga nafaqat san'at sirlari, balki jamoaviy intizom, mas'uliyat va o'zaro yordam kabi ijtimoiy fazilatlar singdirildi.

3-bosqich: Mustaqillik va zamonaviy taraqqiyot davri. 1991-yildan hozirgi kungacha. Mamlakatimiz mustaqillikka erishgach, milliy qadriyatlar, urf-odatlar va ma'naviy merosni tiklash ustuvor vazifaga aylandi. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi hamda Madaniyat vazirligi hamkorligida bolalar badiiy jamoalarini qo'llab-quvvatlash, ularning moddiy-texnik bazasini mustahkamlashga qaratilgan "Barkamol avlod" bolalar markazlari faoliyati yo'lga qo'yildi [2]. Bu esa milliy qo'shiqchilik, mumtoz raqs va teatr san'atini yoshlar orasida keng ommalashtirishga xizmat qildi.

Bolalar badiiy jamoalarida estetik tarbiya va pedagogik-psixologik mexanizmlar quyidagicha:

Taniqli pedagog T.S.Komarovaning ilmiy qarashlariga ko'ra, maktabgacha va boshlang'ich ta'lim yoshidagi bolalarni estetik tarbiyalash ularning hissiy tajribasini boyitish, axloqiy va kognitiv faoliyatini jadal rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Estetik tarbiya jarayoni bolalarning atrof-muhitdagi go'zallikni idrok

etishiga va uni o'z ijodida aks ettirishiga zamin yaratadi. Bolalar dunyoqarashi ham shu vositalar orqali rivojlanib boradi.

Ilmiy-metodik tahlillarga ko'ra, estetik tarbiyaning asosiy vazifalari quyidagi ikki guruhga ajratiladi: Atrof-muhit bilan bog'liq estetik munosabatni shakllantirish: Tabiat hodisalari, ijtimoiy hayot va san'at namunalaridagi go'zallikni his qila olish, badiiy didni o'stirish hamda estetik zavq olish tuyg'usini uyg'otishga qaratiladi. San'at mahoratini shakllantirish: Amaliy san'at turlari (rasm chizish, loy va plastilindan modellashtirish), cholg'u ijrochiligi, musiqa va og'zaki ijodkorlik ko'nikmalarini bosqichma-bosqich rivojlantirish. Pedagogik amaliyotda o'qituvchi yoki tarbiyachi faqat yo'l-yo'riq ko'rsatuvchi ustoz vazifasini bajaradi, bola esa o'zining shaxsiy tashabbusi va ijodiy erkinligi asosida faol bo'ladi. Musiqa, ritmika, teatr o'yinlari va dramatisatsiya mashg'ulotlari bolalarda mustaqil fikrlash hamda emotsional barqarorlikni ta'minlaydi.

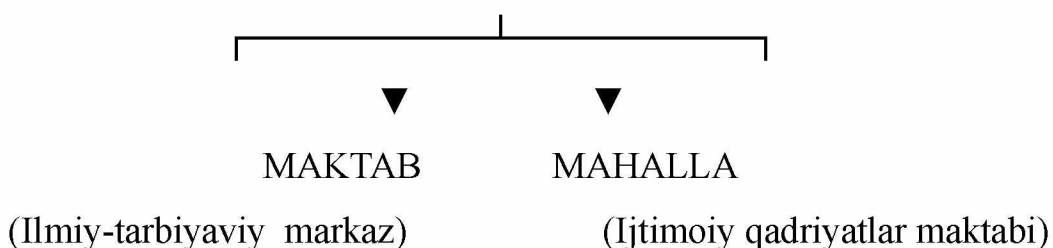
Milliy tarbiya va zamonaviy pedagogik yonashuvlar integratsiyasi deganda, "Milliy tarbiya asoslari" fani va mazkur yo'nalishdagi tarbiyaviy tadbirlar yosh avlodni milliy o'zlikni anglash, Vataniga muhabbat va umuminsoniy qadriyatlar ruhida voyaga yetkazishga qaratilgan [3]. Milliy tarbiya yoshlarning milliy ongini, ijtimoiy mas'uliyatini va boy madaniy merosga hurmatini shakllantiradi. Mazkur jarayonni takomillashtirishda ham mahalliy, ham yetakchi xorijiy tadqiqotchilarning tajribasiga tayaniladi: mahalliy olimlar (S.X.Abdullayev, D.Karimova, M.Ziyadov): ta'lim-tarbiya jarayonida interfaol metodlar, loyihaviy ta'lim (project-based learning) va amaliy mashg'ulotlardan foydalanish o'quvchilarning kreativligini oshirishini va ijtimoiy moslashuvini tezlashtirishini ilmiy jihatdan asoslaganlar [4]. Xorijiy tadqiqotchilar (M.Byram, P.Benson, H.D.Brown, B.Tomlinson, S.D.Krashen): O'quv jarayoniga madaniy kontekstni integratsiyalash orqali o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyalarini, avtonomiyasini va madaniyatlararo muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish muhimligini ta'kidlaydilar.

Oila, maktab va mahalla hamkorligining pedagogik shart-sharoitlari

Hozirgi kunda mamlakatimizda bola tarbiyasi va huquqlarini himoya qilish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylangan bo'lib, "Barcha yaxshi narsalar – bolalarga!" degan ezgu tamoyil hayotimizga chuqur singib bormoqda [6]. Barkamol shaxsni shakllantirish uzluksiz pedagogik jarayon bo'lib, u uchta muhim ijtimoiy institutning hamkorligiga tayana

OILA

(Boshlang'ich tarbiya o'chog'i)

Ushbu uch tomonlama uzviy hamkorlik (oila – maktab – mahalla) bolalarda psixologik barqarorlik, yuksak ma'naviyat, vatanparvarlik va milliy g'urur tuyg'ularini mustahkamlashning asosiy kafolatidir [5].

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, bolalar badiiy jamoalari yosh avlodning ijodiy qobiliyatlarini yuzaga chiqarish, ularni estetik jihatdan boyitish va jamoaviy faoliyatga o'rgatishda yetakchi pedagogik vosita hisoblanadi. Interfaol metodlar, amaliy mashg'ulotlar hamda oila, maktab va mahalla hamkorligini tizimli tashkil etish bolalarning har tomonlama yetuk shaxs bo'lib shakllanishini ta'minlaydi. Mazkur tadqiqot natijalari zamonaviy pedagogik amaliyotda estetik tarbiya samaradorligini oshirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. *Abdullayev S. Pedagogik kompetentlik va kreativlik asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2015. – 120 b.*
2. *Karimova D. Milliy qadriyatlarni o'qitish metodikasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018. – 110 b.*

3. Ziyadov M. *Ta'limda interfaol metodlar va innovatsion texnologiyalar.* – Toshkent: Akademya, 2020. – 135 b.
4. Byram M. *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence.* – *Multilingual Matters*, 1997. – 140 p.
5. Benson P. *Teaching and Researching Autonomy in Language Learning.* – Longman, 2011. – 234 p.
6. Brown H. *Principles of Language Learning and Teaching.* – Pearson Education, 2014. – 436 p.
7. Tomlinson B. *Materials Development in Language Teaching.* – Cambridge University Press, 2013. – 260 p.
8. Krashen S. *Principles and Practice in Second Language Acquisition.* – Pergamon Press, 1982. – 202 p.
9. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2023.
10. Mirziyoyev Sh. *Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik* – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. – Toshkent: O'zbekiston, 2017. – 104 b.
11. Mirziyoyev Sh. *2017–2021-yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida.* – Toshkent, 2017.